

Barbara Wiśniewska-Paź

Zakład Socjologii Edukacji
Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego

KSZTAŁCENIE NAUCZYCIELI W SZWAJCARII – REFORMA I AKTUALNA SYTUACJA

REFORMA KSZTAŁCENIA NAUCZYCIELI

Kształcenie nauczycieli w ramach sektora szkolnictwa wyższego jest w Szwajcarii zjawiskiem relatywnie nowym. Gruntowana reforma instytucji kształcących nauczycieli została zapoczątkowana ponad dziesięć lat temu. Równoległe z powstaniem wyższych szkół profilowanych/specjalistycznych (*Fachhochschule*) kształcących kadrę głównie do sektora usług, w końcu lat 90. powstały także wyższe szkoły pedagogiczne (*Pädagogische Hochschule*), jako kolejny typ instytucji w ramach szkolnictwa wyższego (nieakademickiego) zajmujący się z kolei przygotowaniem przyszłych nauczycieli. Choć uczelnie pedagogiczne posiadają status wyższych szkół profilowanych (nieakademicki), podlegają jednak prawu kantonalnemu, a nie jak w przypadku wyższych szkół profilowanych prawu federalnemu¹.

Ich powstanie zapoczątkowało proces gruntownych reform w kształceniu nauczycieli na terenie Szwajcarii zmierzający do poprawy jego jakości, profesjonalizacji zawodu nauczyciela poprzez zorientowaną naukowo edukację (zbliżoną

¹ Zob. *Thesen zur Entwicklung der Pädagogischen Hochschulen*, wyd. Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK), Berno 1993; także, *Lehrerinnen- und Lehrerbildung in der Schweiz – Aufbau der Pädagogischen Hochschulen, Bericht des Generalsekretariats der EDK*, wyd. Schweizerische Konferenz der kantonalen Erziehungsdirektoren (EDK), Berno 2005; *Pädagogische Hochschulen*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2006*, Aarau 2007 red. SKBF, s. 157.

do kształcenia uniwersyteckiego), a także utworzenia międzynarodowego i ogólnoszwajcarskiego systemu uznawania dyplomów zdobywanych na poszczególnych uczelniach kantonalnych, tak by absolwent kończąc studia pedagogiczne w jednym kantonie mógł podjąć pracę w szkole/ oddziale przedszkolnym nie tylko w dowolnie przez siebie wybranym kantonie, ale także w innym kraju². W chwili obecnej w wyższych szkołach pedagogicznych studiuje 12 000 studentów, co stanowi 7% wszystkich studiujących³ w obu sektorach szkolnictwa wyższego (akademickim i nieakademickim).

KILKA UWAG NA TEMAT OSOBLIWOŚCI SZKOLNICTWA WYŻSZEGO W SZWAJCARII

System szkolnictwa wyższego w Szwajcarii reprezentuje typ tzw. „federalizmu kooperacyjnego”⁴, gdzie ani państwo (federacja) ani kantony nie posiadają samodzielnych kompetencji decyzyjnych. Istotą jego funkcjonowania jest współpraca między państwem (Federacją) i kantonami oraz towarzysząca temu zjawisku współodpowiedzialność: ustawodawcza, organizacyjna i finansowa usankcjonowana konstytucyjnie przez określenie podziału obowiązków i kompetencji przynależnych kantonom i Federacji⁵. Zgodnie z Art. 3 Konstytucji Konfederacji Szwajcarskiej⁶ traktującym o zasadzie subsydiarności, kantony posiadają tak daleko idącą autonomię, dopóki nie natkną się na granice wyznaczone przez władze związkowe. Analogiczna sytuacja występuje w relacji do autonomii uczelni akademickich zwłaszcza uniwersytetów kantonalnych, ale i politechnik oraz wyższych szkół profilowanych⁷, także wyższych szkół pedagogicznych.

Wyższe szkoły pedagogiczne podobnie jak uniwersytety są uczelniami kantonalnymi w odróżnieniu od wyższych szkół profilowanych czy politechnik, które

² Por. Ibidem, s.159; por. także: L. Criblez, *Neue Schwerpunkte für die Lehrerbildungspolitik*, [w:] *Beiträge zur Lehrerbildung*, 1999, nr 2, s.162–173; L. Criblez, R. Hofstetter, *Die Professionalisierung der pädagogischen Berufe durch eine Tertiärisierung der Ausbildung*, [w:] *Schweizerische Zeitschrift für Bildungswissenschaften*, 2002, nr 1, s. 14–26.

³ Zob. *Pädagogische Hochschulen*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2010*, Aarau 2010, red. SKBF, s. 226.

⁴ Por. 1.3. *Zuständigkeiten und Rechtsgrundlagen*, [w:] Juana Schmidt, *Das Hochschulsystem der Schweiz. Aufbau, Steuerung und Finanzierung der schweizerischen Hochschulen*, [w:] *Beiträge zur Hochschulforschung*, 2008, Heft 2/30, s.118 in.

⁵ Por. *Bund und Kantone*, [w:] *Die Politik der Schweiz im tertiären Bildungsbereich*, Länderbericht Schweiz, Berno 2002.

⁶ Por. *Bundesverfassung der Schweizerischen Eidgenossenschaft vom 18.04.1999*, Fassung vom 08.08.2006 (SR 101).

⁷ J. Schmidt, *Das Hochschulsystem der Schweiz. Aufbau, Steuerung und Finanzierung der schweizerischen Hochschulen*, [w:] *Beiträge zur Hochschulforschung*, 2008, Heft 2/30, s. 119.

są uczelniami federalnymi. Fakt bycia uczelnią kantonalną lub federalną określa proporcje decyzyjne, organizacyjne i finansowe w relacji: kanton – Federacja.

SEKTORY SZKOLNICTWA WYŻSZEGO I MIEJSCE WYŻSZYCH SZKÓŁ PEDAGOGICZNYCH

W ramach szkolnictwa wyższego funkcjonują generalnie dwa sektory: sektor akademicki oraz nieakademicki. Pierwszy stanowią uczelnie uniwersyteckie, w których skład wchodzi uniwersytety kantonalne (*universitäre Hochschule*) oraz federalne uczelnie techniczne (*Eidgenössische Technische Hochschule*), natomiast drugi (nieakademicki) złożony jest z dwóch modułów szkolnictwa. Pierwszy stanowią wyższe szkoły profilowane (*Fachhochschule*) i wyższe szkoły pedagogiczne (*Pädagogische Hochschule*), drugi – rozbudowana oferta szkolnictwa zawodowego wyższego stopnia (*Höhere Berufsbildung*). Ponieważ jednak wyższy stopień szkolnictwa zawodowego, pod względem organizacji i funkcjonowania znacznie odbiega od reguł organizacji i funkcjonowania szkolnictwa akademickiego oraz pierwszego ww. modułu szkolnictwa nieakademickiego, z tego względu za szkoły wyższe w Szwajcarii uważane są: kantonalne uniwersytety (*universitäre Hochschule*), politechniki (*Eidgenössische Technische Hochschulen ETH*), wyższe szkoły profilowane (*Fachhochschulen FH*) oraz wyższe szkoły pedagogiczne (*Pädagogische Hochschulen PH*)⁸.

AKTUALNA LICZBA WYŻSZYCH SZKÓŁ PEDAGOGICZNYCH, ICH ROZMIESZCZENIE I SPECJALIZACJE

Obecne wyższe szkoły pedagogiczne powstały w miejsce 150 seminariów nauczycielskich funkcjonujących do momentu wprowadzenia reformy. Część z nich została rozwiązana, część przekształciła się w wyższe szkoły pedagogiczne. Obecnie, przyszła kadra nauczycieli w Szwajcarii kształci się w ramach 18 ośrodków szkolnictwa wyższego⁹, w tym 13 wyższych szkołach pedagogicznych, posiadających 26 szkół i filii, 3 instytutach w ramach uniwersytetów oraz 2 pozostałych ośrodkach (posiadających łącznie 4 instytucje samodzielne lub

⁸ Zob. *Arten von Bildungseinrichtungen*, [w:] Schweizer Beitrag für die Datenbank «Eurybase – The database on education systems in Europe», EDK/IDES, Berno 2007, s.132.

⁹ Por. Übersicht über die Studiengänge der Mitgliederinstitutionen COHEP (Schweizerische Konferenz der Rektorinnen der pädagogischen Hochschulen) www.cohep.ch (13.03.2009).

kooperujących z miejscowym uniwersytetem, ewentualnie funkcjonujące jako oddział wyższej szkoły profilowanej)¹⁰.

Łącznie w Szwajcarii istnieje więc 18 ośrodków kształcących nauczycieli funkcjonujących w ramach 33 szkół. Przygotowaniem kadry do przedszkoli i szkół podstawowych zajmują się 24 instytucje (23 wyższe szkoły pedagogiczne i jedna uniwersytecka), kształceniem kadry do I stopnia szkoły średniej zajmuje się 11 instytucji (10 WSP¹¹ i 1 uniwersytecka), kształceniem kadry do II stopnia szkoły średniej zajmuje się 7 instytucji (5 WSP i 2 uniwersyteckie), kształceniem kadry jednocześnie do I oraz II stopnia szkoły średniej 3 instytucje (2 WSP i 1 uniwersytecka), przygotowaniem kadry do sektora szkolnictwa zawodowego zajmują się 2 instytucje (1 uniwersytecka i 1 inna), zaś do szkół specjalnych łącznie 13 instytucji (7 WSP, 3 uniwersyteckie i 3 inne)¹².

NAJBARDZIEJ OBLEGANE UCZELNIE KSZTAŁCĄCE NAUCZYCIELI

Wyższe szkoły pedagogiczne znajdują się głównie w kantonach uniwersyteckich, z dominacją północno-zachodniej części kraju. Rozpoczynając od najbardziej obleganych przez studentów uczelni, powyżej 1000 studentów studiuje na uczelniach tego typu w Bernie (1797 studentów) i Zurychu (1713), a także Nidwalden (1570), od 500–1000 studentów w Szwajcarii Centralnej (1442), Wadzt/Vaud (903), oraz St. Gallen (810)¹³. Z pozostałych uczelni korzysta poniżej 800 studentów. Dotyczy to złożonej z trzech instytucji Wyższej Szkoły Pedagogicznej Szwajcarii Centralnej, dwóch uczelni Wyższej Szkoły Pedagogicznej Wallis, także uczelni pedagogicznych w Gryzonii, Szafuzie, Turgowii oraz trzech kooperujących uczelni Wyższej Szkoły Pedagogicznej BEJUNE współpracującej z uniwersytetem w Neuchâtel. W Genewie nie ma osobnej wyższej szkoły pedagogicznej. Kształcenie nauczycieli odbywa się w ramach uniwersytetu oraz innych uczelni wyższych (głównie profilowanych)¹⁴.

¹⁰ Zob. *Pädagogische Hochschulen*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2006*, Aarau 2007, red. SKBF, s. 159.

¹¹ Skrót WSP oznacza – wyższe szkoły pedagogiczne

¹² Por. Tab. 178 *Die Institutionen der Lehrerinnen und Lehrerbildung, Pädagogische Hochschulen*, [w:] *Bildungsbericht...*, s. 230.

¹³ Por. Tab. 176 *Pädagogische Hochschulen nach Anzahl Studierender 2007/2008*. Zob. *Pädagogische Hochschulen*, [w:] *Bildungsbericht...*, s. 229.

¹⁴ Por. *Grafik 4: Institutionen der Ausbildung von Lehrpersonen 2006*, [w:] tamże, s. 158.

DOSTĘPNOŚĆ ORAZ CZAS TRWANIA NAUKI

O indeks wyższej szkoły pedagogicznej, przygotowującej nauczycieli przedszkoli i szkół podstawowych, mogą się ubiegać absolwenci matury gimnazjalnej, zawodowej i profilowanej, a także innych świadectw ukończenia szkoły średniej II stopnia¹⁵, ze świadectwami zagranicznymi włącznie. Dominującą grupę w tym względzie stanowią absolwenci posiadający maturę gimnazjalną 60%, ok. 10% absolwenci matury profilowanej, 7% matury zawodowej, ok. 20% posiadacze innych świadectw ukończenia szkoły średniej II stopnia i ok. 1% osoby posiadające świadectwa zagraniczne. W analizie przedstawionej przez instytucję zajmującą się prowadzeniem badań systemu edukacyjnego w Szwajcarii (SKBF) na temat udziału osób ubiegających się o przyjęcie do wyższej szkoły pedagogicznej w latach 2003–2005 z określonym świadectwem wynika, że z biegiem czasu spada liczba osób z maturą liceów profilowanych (z prawie 20% w 2003 roku do ok. 10% w 2005 roku), wzrasta natomiast liczba osób z innymi świadectwami ukończenia szkoły średniej II stopnia z ok. 10% w 2003 do prawie 20% w 2005, a także z maturą zawodową z ok. 4–5% w 2003 do ok. 8% w 2005 roku. Nieznaczny spadek dotyczy także absolwentów z maturą gimnazjalną z 64% w 2003 roku do 60% w 2005 roku oraz ze świadectwami zagranicznymi z 2% do 1%¹⁶.

Przyglądając się zestawieniom, jaki procent studiujących na uczelniach pedagogicznych posiada maturę gimnazjalną (uprawniającą m.in. do ubiegania się na uczelnie akademickie), okazuje się, że pomiędzy uczelniami pedagogicznymi istnieją dość duże różnicowania odnośnie do proporcji studentów z maturą gimnazjalną i innymi rodzajami matur, tudzież świadectw uprawniających do podjęcia tego rodzaju studiów. Można pod tym względem wyróżnić trzy grupy uczelni pedagogicznych: uczelnie (głównie w zachodniej części Szwajcarii: Berno, Jura, Neuenburg), także Ticino, gdzie ponad 90% studentów posiada maturę gimnazjalną; uczelnie, gdzie co drugi student posiada taki rodzaj matury (Fryburg, Wallis, St. Gallen) oraz uczelnie, gdzie jedynie 40% lub mniej studentów posiada maturę gimnazjalną (Gryzonia, Szafuza, Nidwalden)¹⁷.

W większości krajów edukacja kadry nauczycielskiej do przedszkoli, szkół podstawowych i średnich I i II stopnia trwa średnio 4 lata. W Szwajcarii istnieje podział na kadre nauczycieli szkół podstawowych (kształcenie trwa 3 lata), na-

¹⁵ Dopuszczalne jest m.in. świadectwo ukończenia szkoły średniej II stopnia przy jednoczesnym posiadaniu zaświadczenia o kilkuletniej praktyce zawodowej.

¹⁶ Zob. *Grafik 7: Zugang zum PH-Studium (Vorschul-/Primarschule)*, [w:] *Bildungsbericht...*, s. 160.

¹⁷ Por. *Grafik 179. Studierende (Vorschul-/Primarschulstufe) mit gymnasialer Maturität*, [w:] *Bildungsbericht...*, s. 231.

uczycieli szkoły średniej I stopnia (4 lata) oraz szkoły średniej II stopnia (6 lat). Zupełnie inaczej niż we Francji (5 lat do wszystkich typów szkół), w Niemczech (5,5 roku do szkoły podstawowej, 6 lat do szkoły średniej I stopnia oraz 6,5 roku do szkoły średniej II stopnia), czy we Włoszech (4 lata do szkoły podstawowej oraz najwięcej, bo aż 7 lat, do szkoły średniej I i II stopnia)¹⁸.

LICZBA STUDENTÓW, PROFIL KSZTAŁCENIA ORAZ KWALIFIKACJE KADRY

Wyższe szkoły pedagogiczne na dobre rozpoczęły swoją działalność pomiędzy 2002 a 2004 rokiem. Od razu spotkały się z dużym zainteresowaniem przyszłych nauczycieli. W 2004 roku w Szwajcarii do Wyższych Szkół Pedagogicznych uczęszczało ok. 10 000 studentów, obecnie ok. 12 000, w tym 70% kształci się w kierunku edukacji przedszkolnej i podstawowej, pozostałe 30% w kierunku edukacji średniej I i II stopnia¹⁹.

O ile w 2000 roku wszyscy nauczyciele przedszkoli i szkół podstawowych byli absolwentami seminariów nauczycielskich, o tyle w 2004 kadre tego sektora stanowią absolwenci wyższych szkół pedagogicznych oraz niewielki procent absolwentów uniwersytetów. Podobna sytuacja występuje w przypadku szkolnictwa średniego I i II stopnia. W 2000 roku połowa pracowników rekrutowała się z seminariów nauczycielskich, połowa z wyższych szkół pedagogicznych, natomiast w 2004 roku połowa to absolwenci wyższych szkół pedagogicznych, druga połowa to absolwenci studiów uniwersyteckich z 1–2% absolwentów seminariów nauczycielskich.

Analizując kwalifikacje kadry zatrudnionej w wyższych szkołach pedagogicznych należy ją podzielić na dwie grupy: tzw. profesorów (nauczycieli) oraz asystentów i współpracowników. Z rozkładu kwalifikacji profesorów wynika²⁰, że ok. 60% profesorów posiada wykształcenie uniwersyteckie, w tym ok. 30% posiada stopień doktora lub doktora habilitowanego, pozostałe 25% to absolwenci wyższych szkół profilowanych lub pedagogicznych, 15% innych uczelni. Natomiast, jeśli chodzi o tzw. asystentów i współpracowników, to ok. 50% to absolwenci uniwersytetów (do stopnia magistra), 25% absolwenci wyższych szkół

¹⁸ Por. *Grafik 6: Dauer der Ausbildung von Lehrpersonen im internationalen Vergleich, 2001*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2006, Aarau 2007*, red. SKBF, s. 158; dane na podstawie OECD: *Teachers Matter. Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers*, OECD, Paryż 2005.

¹⁹ Por. *Pädagogische Hochschulen*, [w:] tamże, s.159.

²⁰ Por. *Grafik 8: Qualifikation des Lehrpersonals an den Pädagogischen Hochschulen, 2004*, [w:] tamże, s.160.

profilowanych, poniżej 10% absolwenci uniwersytetów ze stopniem minimum doktora, pozostały procent to absolwenci innych uczelni wyższych²¹.

KOSZTY KSZTAŁCENIA

Koszty kształcenia jednego studenta w wyższych szkołach pedagogicznych kształtują się od 30 000 SFr do 40 000 SFr rocznie w zależności od roku studiów. Są więc relatywnie wysokie, porównywalne do kosztów kształcenia w wyższych szkołach profilowanych. Ich zróżnicowanie uzależnione jest m.in. wielkością szkoły, liczbą studentów, liczbą i kwalifikacjami kadry nauczycielskiej. Wyższe szkoły pedagogiczne posiadają liczną i relatywnie wysoko wykwalifikowaną kadrę. Koszty za naukę w wyższych szkołach pedagogicznych są o 8% wyższe od przeciętnej wszystkich wyższych szkół profilowanych²². Proces uczenia absorbuje w uczelniach pedagogicznych ok. 65% kosztów, ok. 10% badania i rozwój, ok. 10% usługi i 15% doksztalanie, kursy, edukacja ustawiczna²³.

PRESTIŻ ZAWODU NAUCZYCIELA, WIEK KADRY, ZAPOTRZEBOWANIE

Sprostanie oczekiwaniom społecznym dotyczącym poprawy jakości kształcenia jest współcześnie niezwykle trudne przy rosnącym spadku atrakcyjności zawodu nauczyciela oraz relatywnie niskich płacach. Postępujący niż demograficzny nie sprzyja niestety tworzeniu nowych miejsc pracy w szkolnictwie. To zaś przyczynia się do postępującego starzenia kadry i rosnącego odsetka nauczycieli powyżej 50 r. ż. Sytuacja Szwajcarii w tym względzie nie przedstawia się najgorzej, zwłaszcza na tle państw ościennych. Procent nauczycieli powyżej 50 r. ż. w szkołach podstawowych wynosi 20%, w średnich zaś ok. 27%. Nieco mniejszy odsetek występuje jedynie w Austrii – 20% w szkołach podstawowych i ok. 19% w szkołach średnich. Natomiast w Niemczech to aż 47% w szkołach podstawowych i 52% w szkołach średnich, we Włoszech 35% w szkołach podstawowych i 54% w szkołach średnich²⁴. Niemniej jednak z prognoz Szwajcarskiego Urzędu

²¹ Tamże, s. 160. Por. także *Grafik 180: Qualifikation der Dozierenden nach Hochschultyp, 2007*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2010*, Aarau 2010, red. SKBF, s. 232.

²² *Grafik 14: Kostenstruktur der Pädagogischen Hochschulen im Vergleich zum Fachhochschuldurchschnitt, 2004*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2006*, Aarau 2007, red. SKBF, s. 164.

²³ Por. *Grafik 187. Kosten nach Leistungsart, 2007*, [w:] *Bildungsbericht Schweiz 2010*, Aarau 2010, red. SKBF, s. 238.

²⁴ Zob. *Altersstruktur: Anteil der über 50-jährigen Lehrkräfte am Total der Lehrkräfte*, [w:] tamże, s. 156.

Statystycznego wyniku, że odsetek nauczycieli powyżej 50. r. ż. systematycznie rośnie, w roku 2020 może osiągnąć 35–40%.

Z analiz przeprowadzonych w latach 2003–2007 w odniesieniu do odsetka kadry nauczycielskiej powyżej 50. r. ż. ze względu na regiony Szwajcarii, wyraźnie widać, że największy przyrost odsetka tej grupy nauczycieli wystąpił w latach 2003–2005 (2–5%), zaś w latach 2005–2007 był znacznie mniejszy (przynajmniej o połowę) lub w ogóle nie wystąpił (Szwajcaria Centralna, Zurych). Największy procent kadry nauczycielskiej powyżej 50. r. ż. występuje w regionie włoskojęzycznym (Tessin), ok. 41%, następnie w Szwajcarii Północno-Zachodniej i Zurychu (po 35%), najmniejszy zaś w Szwajcarii Centralnej (ok. 27%)²⁵.

Jeśli chodzi o zapotrzebowanie na nauczycieli do poszczególnych szczebli szkolnych oraz oddziałów przedszkolnych, z badań wynika, że największa nadwyżka miejsc pracy występuje w przedszkolach (dotyczy to sytuacji w 17 kantonach) oraz szkołach podstawowych (18 kantonów zmagają się z tą sytuacją). Brakuje także nauczycieli w szkołach średnich I stopnia z programem podstawowym (walczy z tym problemem 17 kantonów, tylko w 1 kantonie występuje nadpodaż) oraz z programem rozszerzonym (nieco mniej, bo 12 kantonów, tylko w 3 kantonach występuje nadpodaż). Nieco lepsza sytuacja jest w przypadku nauczycieli szkół średnich II stopnia. W szkołach ogólnokształcących – w 3 kantonach brakuje, w 2 jest nadwyżka, w zawodowych – w 1 brakuje, w 1 jest nadwyżka. Ewidentny brak nauczycieli występuje natomiast w sektorze szkół z programem specjalnym (w 17 kantonach brakuje nauczycieli)²⁶.

STOPIEŃ SFEMINIZOWANIA ZAWODU NAUCZYCIELA

Najwyższym współczynnikiem feminizacji (ok. 85%) odznacza się grupa nauczycieli w przedszkolach i szkołach podstawowych oraz szkołach specjalnych. Nieco niższy w szkołach średnich I stopnia (w 2001/2002 roku wynosił 60%, w 2002/2003 wzrósł do 64%, po czym spadł do 57% w 2003/2004 i utrzymuje się na podobnym poziomie do dziś; w 2007/2008 wynosił 60%). Najniższy procent nauczycielek występuje w szkołach średnich II stopnia (w 2001/2002 roku wynosił 57%, następnie gwałtownie spadł w 2002/2003 do 48%, po czym znów wzrósł w 2003/2004 do 56% i znów spadł 2007/2008 do 46%). Im więc

²⁵ Por. *Grafik 173, Lehrkräfte, 50-jaerig und älter nach Regionen, 2003–2007*, [w:] Bildungsbericht Schweiz 2010, Aarau 2010, red. SKBF, s. 227.

²⁶ Zob. *Grafik 3: Stellensituation nach Schulstufe, 2004 und 2005*, [w:] Bildungsbericht Schweiz 2006, Aarau 2007, red. SKBF, s.156.

wyższy szczebel edukacyjny, tym stopień sfeminizowania zawodu nauczyciela maleje²⁷.

LICZBA STUDENTÓW ZZA GRANICY

Studenci obcokrajowcy stanowią zdecydowaną mniejszość na uczelniach kształcących przyszłych nauczycieli. Największa liczba obcokrajowców znajduje się na uniwersytetach i politechnikach (ok. 15% ogółu studentów), nieco mniej w wyższych szkołach profilowanych (ok. 13%), natomiast najmniej na wspomnianych wyższych szkołach pedagogicznych (poniżej 5% ogółu studentów na wszystkich uczelniach o tym profilu) i z roku na rok spada.

Są oczywiście uczelnie, gdzie ich odsetek jest większy lub mniejszy, w zależności od lokalizacji uczelni. Największy procent studentów obcokrajowców kształcących się na nauczycieli do szkół podstawowych znajduje się w Centralnej Szwajcarii – 9%, Szwajcarii Północno-Zachodniej ponad 7%, Szwajcarii Wschodniej ok. 7%, regionie genewskim ok. 6%, najmniej w Tessinie ponad 3%, oraz Zurychu nieco ponad 2%. Natomiast w szkołach średnich I stopnia najwięcej studentów-obcokrajowców jest w regionie genewskim – ponad 14%, Szwajcarii Północno-Zachodniej 9%, najmniej w Zurychu 3% oraz Szwajcarii Centralnej nieco ponad 2%²⁸.

ZAMIAST ZAKOŃCZENIA

Struktura systemu szkolnictwa w Szwajcarii (w tym także sektora szkolnictwa wyższego) jest od dwóch dekad w fazie gruntownych przemian zmierzających przede wszystkim do zharmonizowania mocno zróżnicowanego i przez to wewnętrznie bardzo rozbitego systemu szkolnego. Prowadzony od 2006 roku regularny monitoring aplikowanych zmian wyraźnie wskazuje, że wprowadzane reformy sprzyjają stopniowemu niwelowaniu występujących dotąd dysfunkcji ułatwiając nie tylko sprawniejsze funkcjonowanie systemu jako całości (zwł. w aspekcie poprawy drożności oraz jakości), ale także naukę i pracę podmio-

²⁷ Por. *Pädagogische Hochschulen*, [w:] Bildungsbericht Schweiz 2006, Aarau 2007, red. SKBF, s. 166 oraz *Pädagogische Hochschulen*, [w:] Bildungsbericht Schweiz 2010, Aarau 2010, red. SKBF, s. 239.

²⁸ Por. *Grafik 18. Ausländeranteile an den Studierenden der Lehrpersonenausbildung, 2004/2005*, [w:] tamże, s.166; *Pädagogische Hochschulen*, [w:] Bildungsbericht Schweiz 2010, Aarau 2010, red. SKBF, s. 241.

tom pośrednio lub bezpośrednio zaangażowanym w jego funkcjonowanie, a więc nauczycielom, uczniom, studentom, także rodzicom. Czy taki stan się utrzyma, pokaże czas. Ostatni (drugi w historii szkolnictwa Szwajcarii) raport na temat stanu szkolnictwa z 2010²⁹ roku wydaje się potwierdzać ten stan rzeczy. Czego dowiemy się za cztery lata? Tego możemy się jedynie domyślać na podstawie wstępnych prognoz. Potwierdzi je lub nie raport z 2014 roku.

W przypadku wyższych szkół pedagogicznych istotnym aspektem jest podkreślana w raporcie z 2010 roku koncentracja nie tylko na kwestii jakości kształcenia przyszłych nauczycieli, ale także na prowadzeniu stałego monitoringu dotyczącego zapotrzebowania ilościowego nauczycieli ze względu na region Szwajcarii i szczebel struktury szkolnej³⁰. Jest to szczególnie istotna kwestia, zwłaszcza w obliczu postępującego niżu demograficznego dotyczącego w różnym stopniu, różne szczeble kształcenia.

EDUCATING TEACHERS IN SWITZERLAND – REFORM AND CURRENT SITUATION

Educating teachers in the scope of higher (non-academic) education sector has been a relatively new phenomenon in Switzerland. Until the end of the 90's, when Higher Pedagogical Schools were established, teachers had been educated at teaching seminars

Establishment of Higher Pedagogical Schools gave rise to a thorough reform in educating teachers in Switzerland, which aimed at improving the quality of work and professionalism of the teachers through science-oriented education (similar to the university education), and at establishing international and all-Swiss system of acknowledging diplomas received in particular canton institutions of higher education. This system makes it possible for the graduates to commence work at schools/ kindergarten departments not only in a canton of their choice, but also in a country chosen by them. At present, 12 000 students study in higher pedagogical schools, which constitutes 7% of all students in both (academic and non-academic) sectors of higher education. This article describes

²⁹ Por. Bildungsbericht Schweiz 2010, red. SKBF, Aarau 2010.

³⁰ Tamże, s. 226.

current situation of this type of universities in Switzerland, their location, specializations, availability issues, duration of the studies and also the number of students (including percentage of foreigners), as well as the issues of prestige of the profession of a teacher, average age of the personnel in relation to education levels, degree of feminization of the profession and the demands.